

2026-02-09

Terrängkörningslagens undantag och avsaknaden av motoriserad allemansrätt

1. Frågeställning

Frågan är om det förhållandet att det inte finns någon så kallad motoriserad allemansrätt hindrar terrängkörning på annans mark när sådan körning uttryckligen är tillåten enligt terrängkörningslagen (1975:1313) och terrängkörningsförordningen (1978:594), eller om lagens undantag ger en självständig rätt att framföra fordon, exempelvis snöskoter, i enlighet med gällande regler.

2. Rättslig utgångspunkt

Allemansrätten är historiskt grundad i sedvana och i dag konstitutionellt erkänd genom 2 kap. 15 § regeringsformen. Den ger dock inte upphov till någon generell rätt till motoriserad färd i naturen. Avsaknaden av en motoriserad allemansrätt innebär emellertid inte att all terrängkörning på annans mark är förbjuden.

Terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen utgör en uttömmande och tvingande reglering av när motordrivna fordon får framföras i terräng. När lagstiftaren i dessa författningar uttryckligen har angett undantag från huvudförbudet, innebär detta att körning inom ramen för dessa undantag är rättsligt tillåten.

Enligt legalitetsprincipen i 1 kap. 1 § regeringsformen ska den offentliga makten utövas under lagarna. Det innebär att såväl förbud som tillåtna undantag i lag ska respekteras i rättstillämpningen.

3. Praxis och rättskällehierarki

Högsta domstolen har i fast praxis (jfr NJA 1981 och NJA 1984 s. 673) slagit fast att sedvana eller hävdvunnen rätt endast kan tillmätas betydelse i frånvaro av lagreglering. Samma princip gäller omvänt: när lagstiftaren uttryckligen har reglerat ett område, ska denna reglering tillämpas före allmänna resonemang om vad som saknar stöd i sedvana.

Att det inte finns någon motoriserad allemansrätt är ett konstaterande om allemansrättens begränsning, inte ett självständigt förbud mot terrängkörning. Förbud och tillåtelse följer i stället av Terrängkörningslagens systematik.

4. Förarbeten

Av förarbetena till terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen framgår att lagstiftaren medvetet valt en ordning där terrängkörning som huvudregel är förbjuden, men där vissa former av körning tillåts under angivna förutsättningar. Detta gäller bland annat snöskoterkörning på snötäckt mark, där regleringen syftar till att möjliggöra nyttjande samtidigt som miljö- och markskyddsintressen tillgodoses.

Lagstiftaren har således gjort en avvägning mellan markägarintressen, miljöskydd och samhällsliga behov, och har i denna avvägning funnit att viss terrängkörning ska vara tillåten även på annans mark, utan krav på allemansrättsligt stöd.

5. Förhållandet mellan terrängkörningslagen och civilrätten

Naturvårdsverket har i sin vägledning anført att terrängkörningslagen är att betrakta som en offentligrättslig reglering och att frågan om tillstånd från fastighetsägaren därför skulle avgöras av civilrätten. Detta synsätt kan dock inte godtas.

Det är korrekt att terrängkörningslagen är offentligrättslig till sin karaktär, i den meningen att den reglerar tillåtlighet och sanktioner gentemot det allmänna. Av detta följer emellertid inte att civilrätten kan uppställa ett parallellt eller överordnat krav på fastighetsägarens samtycke i situationer där lagstiftaren uttryckligen har tillåtit ett visst handlande.

Civilrätten reglerar förhållanden mellan enskilda och skyddar äganderätten mot otillåtna intrång. Ett intrång förutsätter dock att åtgärden saknar rättsligt stöd. När lagstiftaren genom en tvingande och uttömmande reglering har slagit fast att viss terrängkörning är tillåten, föreligger ett sådant rättsligt stöd. Ett handlande som är uttryckligen tillåtet enligt lag kan därmed inte samtidigt anses utgöra ett civilrättsligt otillåtet intrång.

Att acceptera Naturvårdsverkets resonemang skulle innebära att varje offentligrättsligt undantag i terrängkörningslagen i praktiken neutraliseras genom ett generellt civilrättsligt tillståndskrav. En sådan ordning saknar stöd i rättsordningen och strider mot grundläggande principer om normhierarki och systematik. Civilrätten kan inte ges en korrigerande funktion som upphäver lagstiftarens uttryckliga avvägning.

Detta gäller särskilt eftersom lagstiftaren, såsom framgår av förarbetena, varit fullt medveten om att terrängkörning enligt undantagen sker på annans mark och trots detta valt att inte införa något generellt krav på markägarens medgivande. När lagstiftaren uttryckligen reglerar både förbud och undantag, saknas utrymme att genom civilrättsliga resonemang införa ytterligare begränsningar som inte har stöd i lagtext eller förarbeten.

Civilrätten kan självfallet aktualiseras vid faktisk skada, vårdslöshet eller överskridande av lagens ramar. Däremot kan den inte användas för att omdefiniera ett lagligen tillåtet nyttjande till ett otillåtet intrång enbart med hänvisning till äganderätten i abstrakt mening.

6. Rättsliga grunder

1. Terrängkörningslagen (1975:1313) innehåller ett huvudförbud mot terrängkörning, men också uttryckliga undantag som anger när körning är tillåten.
2. Terrängkörningsförordningen (1978:594) preciserar dessa undantag och anger de villkor som måste vara uppfyllda.
3. Avsaknaden av motoriserad allemansrätt innebär inte ett generellt körförbud, utan endast att tillåtelse inte kan grundas på allemansrätten.
4. När lagstiftaren uttryckligen tillåter terrängkörning under vissa förutsättningar föreligger en rätt att köra, grundad direkt i lag.
5. Enligt legalitetsprincipen i 1 kap. 1 § regeringsformen ska både förbud och tillåtande undantag i lag tillämpas.

7. Samlad slutsats

Terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen utgör en tvingande och uttömmande reglering av när motordrivna fordon får framföras i terräng. När körning sker inom ramen för lagens uttryckliga undantag föreligger ett rättsligt tillåtet handlande.

Varken avsaknaden av en motoriserad allemansrätt eller hänvisningar till civilrätten kan ersätta eller inskränka dessa undantag. Ett generellt krav på fastighetsägarens tillstånd saknar stöd i lag och strider mot lagstiftarens uttryckliga avvägning.

Terrängkörningslagens systematik innebär att frågan om tillåten eller förbjuden körning avgörs genom lagens regler, inte genom allmänna uttalanden om allemansrättens omfattning. Att allemansrätten inte omfattar motoriserad färd kan därför inte användas som argument för att åsidosätta de undantag som lagstiftaren uttryckligen har infört.

Om terrängkörning sker i enlighet med terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen saknas rättsligt stöd för ingripande. Ett ingripande på den grunden att det inte finns någon motoriserad allemansrätt skulle stå i strid med legalitetsprincipen och innebära att lagens tillåtande bestämmelser åsidosätts.

Naturvårdsverkets uppfattning att civilrätten eller allemansrätten skulle avgöra frågan om tillstånd kan därför inte förenas med gällande rätt.